

Biskop Viktor Kristian Hjort.

Et Tidsbillede fra Trængselsaar.

Af Kammerherreinde Helga Stemann i Ribe.

(Slutning.)

15. Maj var Biskoppens Sølvbryllup, Festen feires i Hjemmet i stille, huslig Kreds, kun med de Børn, der vare i Ribe. Forældrene følge med denne Beslutning „Fornuftens Overlæg og Pligtens Bud“, som Biskoppen skriver til Niels:

Ribe, d. 17. April 1817.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito!¹ Dette finder jeg mig forpligtet til at sige Dig, og jeg turde næsten vædde paa, min Niels, at Du har sagt Dig det selv, da vor gode Bedstemoder forkyndte Dig dine Forældres Beslutning, at vi ikke turde lade Dig og dine Sødskende gjøre den bekostelige Reise herover og tilbage igjen for at see og tale med eder i nogle faa Dage.

Du, min Dreng, kjender saavel din Moder som mig, og veed, at vore Hjerter hænge ved vore Børn, at vore Øine dvæle med Velbehag paa dem, at vore kjærlige Ønsker ledsage dem paa enhver Vandring, og at vi med Glæde opoffre for deres Fornøielse.

Kunde altsaa den forønskede Samling i vort Huus paa nogen Maade, efter Fornuftens Overlæg og Pligtens

¹ Tab ej Modet i Nød, gaa dristig Faren i Møde!

Bud have fundet Sted, saa var det skeet. Men Alt stred derimod, og kun en altfor kjelen Eftergivenhed for Kjerligheds Ønsker kunde her opløfte sin Røst og fordre dem tilfredsstillede . . .

Nu skal mit Hjertes Fest ikke afbryde din rolige Fremgang paa den skjønnne Vei, hvor Du alt har, til ubeskrivelig Glæde for din Fader og Moder, gjort nogle sikkre og mandige Trin. Du læser med din gamle Nøiagtighed til Filosofikum, gjør Dig som hidtil yndet af dine Lærere, ikke blot ved at høre deres Forelæsninger, men og ligesaameget ved at lade Dig prøve paa deres Examinatorier, og lad saa din Skytsengel raade for Udfaldet, naar Du vel forberedt underkaster Dig Examen. At jeg da ikke fordrer Mere af Dig, veed Du grandt.

Naar saa anden Examen er forbi, maa Du endnu den samme Dag gaa ned til Stranden og seile til Kolding med din Kasset, som jeg eller Eiler saa henter, og har Du da Lyst til at lade mig og din Familie nyde Dig i et Par Maaneder eller tre, saa skal jeg see mildt til Dig Morgen og Middag og Aften. Du maa og sende Kasseten alene over Søen og marschere med Lindberg¹ hertil, om I kunne eenes derom. Laurits kunde jo gaa med. — — Et Haandtryk og et Kys til Opmuntring fra din kjerlige

Fader V. K. Hjort.

Niels prædiker i Steenløse for den gamle Pastor Vilhelm Billeschou², efter hvem Biskoppens yngste Søn vistnok var opkaldt. Hjort er i det Hele glad over Prædikenen:

¹ Jac. Chr. Lindberg (1797—1857), den kendte kirkelige Forfatter, Søn af Præsten N. L. i Ribe.

² f. 1744, † 1823, i Steenløse fra 1787 til 1819.

Ribe, d. 10. Mai 1817.

„Min Niels!

Tak for din Prædiken! Aanden i den kunde jeg godt lide. Hold Du Dig kun stedse til vor Overhyrde, saa farer Du ikke vild! — Bønnen var efter min Følelse ret god — Indgangen vel lang mod Talen selv. Du kjender den gamle Lignelse, at Forstuen ikke bør være saa stor som Værelserne. — Delene kunde Du have udtrykt kortere og derved gjort det lettere for Almuen at ihukomme dem, f. x. at kjende, elske og takke, lyde og følge ham eller Noget lignende. At Du bruger Bibelsprog ikke blot til Beviser, men ogsaa til Prydelse, er aldeles i min Smag, men dog var der i din Prædiken eet, som jeg ikke vilde have anført, fordi det detaillerede et i Østerland elsket, men for os fremmed Billede. Hvad Sproget angaaer, da maa Du endelig vogte Dig for alt for lange Perioder. Ingensinde bør en Prædikant, efter min Dom, skrive eller tale saa, at han skal have fornødent at komme med et „siger jeg“ i Eftersætningen. Det er ikke smukt og 99 af 100 blandt Almuen har glemt den lange Forsætning, førend de komme til Eftersætningen. Jeg stødté og et Par Steder paa nogle Participier, som i mit Øre gjøre Talen slæbende.

Det har iøvrigt fornøiet mig, at Du har prædiket, det har glædet mig, at Du ikke var frygtsom, og det har frydet mig, at Du har vedligeholdt en religiøs og populær Tone gennem hele Prædikenen. Komme vi til, som Gud vil give, at leve i nogen Tid sammen haaber jeg at kunne gennemgaae nogle Udarbeidelser med Dig, som Du neppe skal have Skade af.“

Derefter følger den nydelige Beskrivelse af en lille Høitidelighed, som Biskoppen har beredt til Sølv-

brylluppet i sin Have. Lindelysthuset skal have ligget midt i denne, hvor der nu er en lille Stenhøi.

„Den senere Vaartid i Aar er gaaet ret godt for os Alle herovre. Mit Pult og min Have have givet mig mangen fornøielig Stund. Deriblandt har været en, som hår fornøiet ikke alene mig, men mange flere. Det var nemlig en Høitidelighed, jeg har forberedt til vort Sølvbryllup, og som Himmel og Jord har givet sin Velsignelse til. Du vilde selv gjøre et Glædeshop, og derefter med begge Hænderne i Siden gotte dine Øine ved at betragte det, hvis Du fik det at see. Du erindrer det smukke Lindelysthus i min Have og husker, at derudenfor staaer, lidet tilvenstre for den, som sidder i Lysthuset med Ansigtet vendt mod Indgangen, et gammelt smukt Pæretræ. Under det har jeg med egen Haand skrevet: „Hurrah! den 15. Maj 1792.“ Min Kristian har saaet Karse i Bogstaverne og Niels Polak har paa fri Haand oven over gjort det zirligste Løvværk, der endnu har prydet noget Karsebed. Selv Marie og Nønne finde hans Tegning smuk, og allerede i flere end 8 Dage groer den lysegrønne Hædersskrift saa yndig, at vi, Mutter og jeg, og mine Rollinger her, kunne i Ordets allerreneste Forstand nyde den Dag, som knyttede vort kjere huslige Baand. Siig Du nu og paa Torsdag dit stille Hurrah for Dagen, og tak Gud for den og bed ham at signe de Gamle i Ribe, saa vil Du ogsaa med Fornøielse tænke paa mit høitidelige Karsebed, der er et levende, lysegrønt Brudevers! — Lev vel! Hils om Dig fra din Faders Hus.

V. K. Hjort.“

Den tavse Ven i Kjøbenhavn forskjønnede endnu den stille Fest i Ribe ved at meddele Biskoppen, at

han samme Dag samlede dennes øvrige Børn til en Fest¹. Hjort skriver igjen til Lind den 20. Mai 1817:

„Kjære Jens Mathias!

Dit Hjerte er Kjerlighed og din Sjæl er fuld af Venskab, derfor kunde det falde Dig ind at skjenke din gamle Ven den rene Glæde, som din Fest paa Hoppenslænge² gav mig. Dagens Fryd, som jeg nød i stille huslig Kreds med et skjønnsomt og fro Sind, fik ved dit Brev og din Kjerlighedsfest en stor Til vext. Gud lønne Dig for dit Indfald, han signe Dig for dit Venskab! — Eet Vennestykke som det, Du der udviste, kan fuld vel gjelde for mange Breve og hermed fortjener Du altsaa og faaer og af mig Afregning for din Tavshed i alle de henrundne Aar. Men see dog til for Fremtiden at være lidt flittig! Du kan troe, min gamle Ven, at jeg trænger til stundom at faae et Haandtryk af en gammel Ven. — Dog derom en anden Gang. — — Endnu en Gang Tak for din barnlige Fest. — — —

Din tro Ven

V. K. Hjort.“

Niels blev senere Linds Svigersøn, maaske er det den 18-aarige Karen Lind, der sigtes til i Biskoppens skjelmske Brev af 11. Juni 1817:

„Kjere Niels!

— — Dit sidste lange Brev til Nikoline har jeg læst med Fornøielse, din Moder ligesaa, ingen flere.

¹ Formentlig maa „din barnlige Fest“ i Biskoppens Brev forstaaes saaledes.

² Det nuværende Hindegade ved Nyboder hed saaledes. Men man mangler Forklaring til, at det skulde være der, at Festen holdtes.

Men da jeg seer deraf, til min store Forundring, at Hr. Nissebukken allerede i sit tyvende Aar har havt flere Øienbesigtelser, Inklinationer, Bæren over Moser, Aftenkys og deslige, end jeg fast i 52 Aar, saa skulde jeg herved tjenstlig anmode ham om, at han for Fremtiden vil bedre vare paa sine Øine og sætte en dobbelt Hængelaas for sit Hjerte, at ikke en Tyvinde med et Par klare Glukker skal gøre Nar af ham, eller Jagt paa ham og kapre ham op.

— — At Du for det første ikke prædiker mere i Steenløse, har mit Bifald. — —

Kys min Prindsesse paa Haanden, naar hun seer til Dig paa dit Hækkebret, buk for min Svoger — hils alle fra din Fader

V. K. Hjort.“

Fra Forsommerens Visitatsbemærkninger anføres her nogle Uddrag:

Øse og Nesberg 17. Juni 1817.

En talrig Ungdom mødte, Ungdommen gjorde god Rede for deres Kundskab — et Par af de Gamle svarede ypperlig med. Præsten (Hans Hjerrild¹, 63 Aar) prædikede godt — messer net. Katekisation meget god. — —

Grimstrup og Aarre 20. Juni 1817.

Visiteret i Kirken. Ungdommen mødte temmelig talrig og svarede godt. Den nye Præst (Ditlef Blangsted Pontoppidan², kaldet 1817) prædikede ret godt, messer meget net. Degnen (Claus Hansen Friis, 65 Aar) synger maadelig. Intet at erindre.

¹ f. 1754, i Øse 1788—1821, † i Vilslev 1821.

² f. 1780, i Grimstrup 1817—35, † i Hviding 1840.

Paa denne Tid kommer Peders Skæbne ind i en ny og uventet Bane. Han havde i flere Aar været Husven i Øhlenschlägers Hus. Digteren havde modtaget Baron Bertouch Lehns Tilbud om at være hans Hovmester paa en lang Udenlandsreise, men Hjemve fik ham snart til at vende tilbage igjen, og han foreslog saa Hjort som sin Stedfortræder, hvad baade denne og Bertouch vare velfornøiede med. Biskoppen skriver i denne Anledning følgende Brev:

Ribe Bispegaard den 5. Juli 1817.

„Kjære Søn!

Forretninger have hindret mig fra at besvare Dit Brev til Din Moder af 28. forrige Maaned, før i Dag. Jeg vil ikke lægge den mindste Hindring for det, Du anseer for Din Lykke, og giver Dig derfor Tilladelse til at modtage det Tilbud, Bertouch har gjort Dig. Dine Forældres Ønsker skulle ledsage Dig paa din Reise, og gid vi maa see Dig karsk og glad vende tilbage. Du er gammel nok til at burde kunne styre for Dig selv, og jeg elsker Dig som Fader saa høit, at jeg opoffer alle de Forventninger, som jeg har gjort mig om Din tilkommende Stilling, da de slet ikke synes at passe med Dine Planer.

Jeg har hidtil gjort for Dig, hvad jeg kunde, stundom maaske mere, end jeg burde som Fader for de mange Flere; men hvad jeg gjorde, havde Dit Vel til Øiemed, og kan Du nu naae det ad en anden Vei, end den, jeg efter mit Sind havde udkastet, saa gak med Gud, og søg Tilfredshed paa den!

At jeg ønsker Niels til Moder, naar Du forlader Byen, er ikke saa sært. Dit Tøi, som Du ikke tager med, saasom Seng, Pult og deslige, følger vel af sig

selv med Kammeret. Saasnart det kan lade sig gjøre, ønsker jeg og bestemt Efterretning om, hvorvidt Niels kan modtage og udfylde din Plads hos Reinhardts. Tøiet til Kraver har Du vel nu faaet fra din Moder, men om Du nu kan bruge det som Hovmester, veed jeg ikke.

Da Du, efter Dit Brev, faaer 10 à 12 Hundrede til Extrapenge, gjør Du vel nu ikke Regning paa Penge fra Din Moder, som jeg ikke heller nu kan sende.

At Dit Løfte om at tilbagebetale mig nogle af de sidste Penge, Du modtog, nu maa bortfalde, siger jeg mig selv.

Om Din Proces med Baggesen er jeg af den Mening, at Du bør intet Skridt gjøre uden den værdige Etatsraad Schönheiders¹ Minde og Samtykke, da han vist ogsaa i din Fraværelse vil føre den til et hæderligt Udfald.

Jeg beder Dig kjerlig at hilse Familien fra os alle og give min søde Nanna et Kys for det deilige Piberør. I lang Tid har ingen Foræring moret mig saa meget, som den. Guds Fred! din Fader

V. K. Hjort.“

Oehlenschlägers Forslag var kommet til P. Hjort i de mest kritiske Øjeblikke, som denne senere udtalte: „Han skrev af sit kjærlige Hjerte for at forfriske mig efter den strenge Dyst, jeg havde udholdt. Jeg kunde ikke tvivle om Valget. Jeg troede med Vished, at det var min gode Genius, som viste mig denne Omvei. — — Det var mig en Attestats i Troen paa et Forsyn, som jeg tog uden al bevidst Eksamenslæsning; men Udfaldet viste, at denne tredie Attestats var den rette, jeg havde forberedt mig til.“

¹ Joh. Martin Schönheyder (1753—1831), Højesteretsadvokat, førte P. Hjorts Sag i Processen, Digteren Jens Baggesen havde anlagt mod ham for ærerørige Sigtelser.

Peder skyldte Penge bort og Niels ligesaa. Her var ikke en rig Sognemenighed, der kunde hjælpe Hjort. Ved Landemodet, Onsdag 2. Juli, faaer han imidlertid Penge mellem Hænder, saaledes til Conectors Løn 142 Rbd. 5 Mk. 12 s. og endvidere Bidrag til Londons Kirke, Universitetet, Opfostringshuset, Døvstummeinstitutet, Fredericia og Helsingør Hospitaler, ialt over 1400 Rbd. Biskoppen beholder alle disse Penge, og af hans Brev til Niels 9. Juli seer man, hvortil nogle ere brugt: 200 Rbd. gaaer til Niels, foruden 100 Rbd. til at betale en Gjældspost for Peder:

„Min kjære Niels!

Jeg har idag sendt Dig 200 rbd., hvoraf de 100 ere omtrent til din Gjeld og de øvrige til dine Fornødenheder paa 50 rbd. nær, som Du giver til Nanna og hilser hende, at de 25 ere fra Moder til en Geburtdagforæring og de 25 fra mig for Piberøret. At Du gjerne for mig maa modtage Din Broders Plads hos Bedstemoder, kan Du nok selv sige Dig: Jeg er vant til at gaae ind ikke blot i mine Børns Ønsker, men ogsaa i deres Luner, naar disse kunne bestaae med deres Vel, og det er klart, at Du baade hastigere kan ende Dit Kursus og gaae tryggere frem til Præsteduelighed, naar Du bliver ved Universitetet, end naar Du forlader det. — — Jeg længes nu meget efter at vide, om Du kan overtage den Kondition hos Reinhard, som Peder havde, da han har skrevet, at den er saa fordeelagtig. Du maa gjerne tage imod nogle Læsetimer om Dagen; thi jeg er aldeles af Din Mening, at man læser bedre til Examen, naar man har saadanne adspredende Forretninger, end uden dem. Studere kan og bør man dog ikke hele Dagen. — Desuden vil fordelagtige Konditioner meget lette Byrden

for mig med at holde dig i Staden. Men dog forbyder jeg Dig udtrykkelig at overlæsse Dig med Konditioner, som baade ville sinke og trætte, og hvad der endnu var værre, sløve og udmarve Dig. Har Du først Din Attestas, saa kan Du i den Henseende handle friere og fortjene mere. — Her er intet Nyt. — Landemodet og den Hede, som gik foran, er overstaaet.

Guds Fred!

V. K. Hjort.“

21. Juli er Biskoppen paa Visitats i Ølgod og Strellef: „2 Bibeler uddelt.

Hodde og Thistrup visiteret d. 23. Juli. En talrig Forsamling af Unge mødte, kun faae af de Gamle formedelst det gode Høvejr. Præsten (Jens Foss¹, 51 Aar) var svag, hans Prædiken meget god, ligesom hans Katekisation. Han messer ikke. — — 1 Bibel.

Thorstrup og Horne 25. Juli 1817.

En meget talrig Mængde af Ungdom, især Piger, mødte og gjorde god Rede for deres Lærebog. Præsten Hr. Hiort² (52 Aar) prædikede saare vel, messer godt, catekiserer vel. — — 2 Bibeler (Gaardmænd).

Andsager 27. Juli 1817.

En talrig Mængde mødte. — — —

Grindsted og Grene 29. Juli 1817.

— — I Hovedsognet den nye Psalmebog. — — 1 Bibel til 1 Gaardmand.

Vorbasse og Heinsvig 31. Juli 1817.

— — Nye Psalmebog indført af D. Frost³.

¹ f. 1768, i Hodde 1805, † 1828.

² f. 1765, i Thorstrup 1809—1827, † 1835 i Jerne.

³ Dr. phil. P. N. Frost, f. 1780, i Vorbasse 1811—14, Ringkjøbing 1814—26, † som Stiftsprovst i Ribe 1845.

2. September begyndte Peders Reise, der først gik til Berlin. Den trofaste Lind gik i Borgen for ham, da han ved Afreisen var i Forlegenhed. Han blev 4 Aar borte, og paa denne Maade afbrødes altsaa for stedse hans juridiske og theologiske Studier, men Reisen skaffede ham snart Dokortitelen, han maatte helst have en saadan for at faae Udbytte af sit Ophold i Tydskland. Han oversatte de 12 Paragraffer paa Tydsk og indsendte dem gennem en tydsk Ven til Universitetet i Halle, hvorfra han i 1818 fik Doktor-diplomet. Efter Hjemkomsten skaffede hans udmærkede Kundskaber i Tydsk ham, 1822, Lektorplads ved Sorø Akademi.

Som tidligere anført havde Stiftsøvrigheden ikke taget noget Hensyn til de forskjellige Skrivelser fra Kommissionen for Frue Kirkes Gjenopførelse. Den forestaaende Reformationstest giver i September 1817 Anledning til en ny Erindringsskrivelse, i hvilken Kommissionen tillige paataaler anden Unøiagtighed.

For at have en nøiagtig Beregning over det kirke-tiendeydende Hartkorn i Ribe Stift og den derefter erlæggende Afgift, har man confereret Stiftsøvrighedens Fortegnelse af 2. Juni 1814 paa kirketiendeydende Hartkorn med Rentekamrets Skatteregistere, og derved fundet 10085 Tdr., som ikke var paa Stiftsøvrighedens Fortegnelse. Endvidere udtales der omtrent saaledes:

„Da det nu er nødvendigt for at kunne til den forestaaende Reformationstest bringe Frue Kirke i den Stand, som ved Kongelige Resolution er befalet, at enhver Indtægt til denne Hensigt snarest muligt erholdes, og man uagtet igjen tage Anmodninger herfra, og uagtet man fra det Kongelige danske Can-

cellie under 15. Martii sidstleden er underrettet om, at bemeldte Kollegium alvorligen havde erindret om den ved Placaten af October 1813 paalagde Pligts uopholdelige Opfyldelse, hverken har modtaget fra Ribe Stift mere i Afdrag paa den paabudne Brandhjelp til Frue Kirke end de i Juni Maaned 1814 indsendte Penge eller nærmere Underretning om Aarsagen til, at Afgivten for de øvrige 3 Terminer ei er remitteret, saa maae man paa nye bringe denne Sag i Erindring og anmode Stiftsøvrigheden om uden Henstand at indsende de Restancer, der ei endnu ere erlagde og da tillige Oplysning om, hvor efter dens Formening den Uoverensstemmelse imellem Hartkornet efter Rentekammerets Skatteregister og Stiftsøvrighedens Opgivende viser sig.“

Slutningen af Brevet viser, at Commissionen begynder at finde Situationen noget alvorlig: „Skulde denne Commissionens Skrivelse endnu være forgieves, seer den sig nødsaget til dens egen Retfærdiggjørelse allerunderdanigst at andrage denne Sag for Hans Majestæt, da Bygnings Arbeidets Fremme ved Kirken af Mangel paa Afgivtens Indsendelse standser og Hans Majestæt Kongens Befaling altsaa forsaavidt ikke kan efterkommes.“

Dog ogsaa dette Brev blev lagt ad acta, selv om det selvfølgelig har voldt Biskoppen bittere Øieblikke, hvilket ogsaa fremgaar af dennes Brev af 21. September 1817:

„Kjere Niels!

Du længes vel efter Brev fra mig og har Aarsag dertil. — Men din sidste Skrivelse ankom, medens jeg var paa Visitats. Da jeg stod ved Pultet igjen, havde Papirerne opdyngtet sig saaledes, at jeg maatte slaae

et Slag i dem for ikke at begraves under dem. Penge kunde og kan jeg desuden ikke sende Dig; men anseer det og for mindre vigtigt, da Du mener at kunne hjælpe Dig selv. — Gjør det saa godt Du kan! Faaer jeg Evne dertil, skal jeg paaskjønne det. Det er mig meget kjært, at Du gjør Tante Døllner til din Finansbestyrerinde, thi Du har Anlæg til at øde Penge paa samme Maade, som jeg, og jeg bevidner Dig, at skjøndt det glæder saare inderlig at give og hjælpe og laane, saa opveier det ikke Bitterheden, naar man siden selv trænger til det, man uden at kunne taale det, har bortskjenket, eller udgivet for Andre. — Læg dette endelig paa Hjerte, min Dreng, og kan jeg derved frie Dig for mangen af de Sorger, jeg har haft i Kjøbenhavn, i Ribe og selv paa Amager, skal det være mig kjert, og Du vil takke mig for Vinket. — — Paa Embedsexamen seer jeg meget. Ønsker Du det, skal jeg sende Dig et Brev til Krog Meier¹, for at gjøre Dig personlig bekjendt med ham og skaffe Dig Adgang til hans Raad og Veiledning. Det er efter min Dom Kjernen af en god Professor. Vi have nu fuldendt Høsten, og min lille Deel var god nok. Klynen er endnu ikke berget, men om end Veiret slog om, har jeg dog vel saa meget i Huus, at jeg kan hjælpe mig igjennem. — —

Jeg venter nu at høre fra Dig, naar Du er Candidat philos. Levvel! Din Fader

V. K. Hjort.

Lad mig vide med første Post Linds Sølvbryllupsdag.“

¹ P. Krog Meyer, 1780—1819. Fra 1806 theol. Professor i Kjøbenhavn, død som Biskop paa Als.

Ved 2. Examen blev Niels Schjørring Hjort udmærket:

Ribe, d. 10. Okt. 1817.

„Kjære Dreng!

Tak for Din anden Examen! I ingen af dens Dele saae jeg Dig heller udmærket end i Moralen. Naar jeg faaer Penge, skal jeg tænke paa dig.

Her sender jeg Dig to Viser til Linds Høitid. Dem gaaer Du ned med til Schultz, hilser ham fra mig og faaer dem pænt trykte. — —

Tænk paa mig den 13. Hils Nanna!

Din gamle Fader

i Galop —

V. K. Hjort.

Hvor vidt er det med Peders Proces? Moder stræber med Sokker og Lærredsbuxer.“

22. Okt. havde J. M. Lind og Hustru Ane Marie, f. Nimb, Sølvbryllup. I sin Sang karakteriserer Biskoppen hende og ham saaledes:

Ydmyg, skjønksom og tilfreds —

Tak Du Himlen yder —

At i skønne Børnekreds

Jordens Held Du nyder. —

Derfor signer Himlen Dig,

Ømt Din Troskab lønnes;

Moderkrandsen ynderig

Om Din Tinding grønnes.

Brudgom! Du er Krandsen værd,

Hjelpsom, trofast, ærlig,

Reen som Guld i Embedsfærd,

Driftig, from og kjærlig.

Armod beder ømt for Dig,

Venskab Dig velsigner. —

Dannemanden uden Svig

Dig som Borger ligner.

Reformationsfesten fik sit Særpræg i den danske Kirkes Historie ved det rationalistiske Hyrdebrev, som Biskopperne udstedte i denne Anledning; det omtalte den frie Skriftfortolkning som Reformationens Væsen og de kristelige Dyder som Religionens ædleste Frugter.

Festen indleddes i Ribe ved, at Biskoppen prædikede i Kathrine Kirke Søndag 26. Oktober, desuden prædikede han i Domkirken Fredag 31. Oktober. Ejenommeligt nok holdtes der Festtale i Kathedralskolen paa Latin!

Biskoppen ledede alt og havde ogsaa med yderste Flid endelig engang faaet sit Foredrag lempet efter Domkirken, saa at enhver kunde høre ham. Som Ribe Stiftstidende meddeler, var der Gudstjeneste i begge Kirker 31. Okt. og Søndag 2. Nov., i Domkirken baade Høimesse og Aftensang: „Paa Domkirkens Alter stod Biblen og Kalken, omvundne med en Krands af Lilier og Roser. Luthers og Melanchtons Billede, som i fuld Legemsstørrelse hænge i Koret, vare prydede med Krands af Egeblade og Blomster. Over Indgangen til det store Kor stod vor Reformators Navn, saavel mod Koret som mod Kirken, paa en høi oval Medaillon omgivet med en Krands af kunstige Blomster af alle Slags. Festons af Løvværk og Blomster vare anbragte saavel paa Pillerne, mellem hvilke Medaillonerne var sat, som og paa begge Sider og ovenover samme. Den store massive Messingkjerte i Midten af Kirken var heel omvunden med grønne Guirlander, udsirede med kunstige Blomster.

Sex Alterlys brændte paa Kjerten. — I Kathrinæ Kirke var 6 Kirkelys antændte paa Alteret og forenede med hinanden ved grønne Krands. Ved Indgangen

af Koret vare anbragte 3 Buer med Festons af Løv-værk og Blomster. I den midterste af dem, mellem til Siderne ophæftede Gardiner og paa et med Guirlander omvundet Piedestal stod en oval bekrandset Medaillon, paa hvis ene Side var malet: M. L. den 31. Octbr. 1517, og paa den anden et brændende Lys, ved Siden af hvilket læstes: Lyset tændte Sandheds Ven. I Kirkens Hovedgang vare anbragte Festons af Løvværk og Blomster fra Stoel til Stoel, og ved Enden af Gangen mod Hoveddøren en høi Bue med grønne Krandsse. — Koraler, forfattede til Festen, bleve afsungne i begge Kirker, hvorved, saavel som ved Lovsangen: O store Gud! der blev firestemmig afsiungen fra Orgelet, Byens Concertselskab velvilligen understøttede og bidrog til Festens Høitidelighed. Biskoppen afsang Messen paa Festens første Dag i Domkirken, og Aftensang, som ellers er aflagt her, holdtes paa begge Festens Kirkedage i samme Kirke. Den overordentlige Mængde af Tilhørere, som paa begge Kirkedage strømmede til Guds Huus, og den Orden og Stilhed, som herskede under hele Gudstjenesten, forøgede disse Festsdages Ærværdighed.

Ogsaa i vor Byes Cathedralskole blev Jubelfesten værdigen celebreret ved en passende latinsk Tale af Rectoren, og danske Sange, som vare forfattede af Adjunct Wohnsen¹ og flere, under Ledsagning af blæsende Instrumenter, afsjungne af Skolens Disciple. Programmet, hvorved der blev indbudet til Skolens Fest, var skrevet af Adjunct Angel², og handlede om Reformationen

¹ P. D. Wohnsen (1780—1859), død som Præst i Ledøje og Smørum.

² J. V. Angel (1778—1859), Præst i Vilslev og Hunderup 1835—51.

i Danmark. Foruden Byens Embedsmænd og Honorarios bivaanede og en Deel af Omegnens Præster Reformationshøitiden paa Skolen. Byens Jægerkorps var beordret at have Vagt ved Kirkernes Dørre. Fire Mand stode ved enhver Indgang, og bidroge til at hævde god Orden.

Biskoppen beskriver Festen i et Brev til Niels 8. November:

„Min gode Dreng!

— — — Min Tavshed har ene sin Aarsag i min Stilling. Reformationsfesten fordrede i meget lang Tid mit Hoved og min Tid. Hvad jeg har skrevet til den, skal Du faae at læse paa Prent. Siden den Tid har et Par Examiner over nogle Skoleholdere, Kjøbke¹ har undervist, beskjeftiget mig tre Dage fra Morgen til Aften. Denne Morgen er den første, jeg i lang Tid har været raadig over, og at Du faaer et Par Ord fra mig paa den være Dig et Bevis, at Du er i velvillig Erindring.

Om vor Reformationstest siger jeg Dig, at det var den første ret høitidelige Gudstjeneste, jeg har bivaanet i Ribe. Jeg havde med yderste Flid beredt mig paa den. Alle Stole vare fulde. Et Hundrede Mennesker stode paa Gulvet bag Mandfolkestolene og i den brede Tvergang ved Daaben. Ikke en Lyd rørte sig under hele Tjenesten. Jeg messede lydelig selv og mit Bryst stod mig saa godt bi, at jeg fyldte den store Kirke. Min Prædiken holdt jeg ogsaa aldeles efter Kirken, at hver Mand kunde høre mig. Jeg havde deklameret den tre a fire Gange hjemme, efter at jeg havde lært den, for dog engang at faae Stemmen lempet efter

¹ Joh. Peter Købke (1763—1829), Præst i Egtved 1800—18.

Kirken, og Udfaldet lønnede Møien. Din Moder og Frue Middelboe¹ havde jeg formaaet til at pynte Kirken, og den vandt Bifald. — Kapellan Hansen² holdt en lille nydelig Prædiken til Aftensang, som jeg hørte med Behag og takkede ham skriftlig for. Koefoeds Prædiken, som jeg og hørte, var ikke om Festen og uden Aand. Satterup, som min Kone hørte, var ikke heller heldig.

Ved Musiken og Sangen stod Kancelliraad Hansen mig bie, og Sangen O store Gud! tog sig fortræffelig ud i Domkirken. Som Bevis herfor en Anekdot. Til Aftensang paa anden Fstedag sad gamle Provst Bech³ i min Stol hos mig. Da Sangen havde lydet en Stund, sagde han ved sig selv halvsagte: „Deiligt! Deiligt!“ og da han havde hørt endnu lidt derpaa, vendte han sig med blidt Aasyn til mig, som sad hos og sagde med Inderlighed: „Hvor sødt vilde det ikke være at døe i saadan en Stund!“ — At min Nønne var Prima Donna ved Sangen, kan Du sige Dig selv. At Siegfred sang med og rostes af Hansen var min kjert. At jeg havde truffet den rigtige Tone ved min Prædiken kan Du slutte deraf, at min halvdøve Stiftamtmand⁴ med kjendelig Forundring erklærede mig, at ikke et eneste Ord var gaaet fra ham. Den gamle Jurist stod og uden at røre sig i sit Stolevindue den hele Time, hvori jeg prædikede.“

Brevet berører videre det vanskelige Forhold til Stiftsprovsten og Seminarist Examen 6. Nov.: „Hvad

¹ Enkebispinde Georgin^e Middelboe (1760—1835).

² Poul Emil Hansen (1788—1858), Præst i Lundum og Hansted 1838—58, Broder til Fysikus H. P. Hoff Hansen i Ribe.

³ Jens Beck (1738—1819), Provst og Præst i Varde 1795—1815.

⁴ H. Koefoed, Stiftamtmand i Ribe 1811—21, † 1822.

Tang¹ har sagt Dig om mit Forhold til Koefoed, bør ikke forurolige Dig. I Stiftsprovstens store Sahl var Kjøbkes Elever examinerede, og han var min eneste (?) Censor. Den ene Dag spiste Censorene hos mig og den anden hos Koefoed. Vi har maaskee i flere Aar ikke staaet paa saa udvortes god en Fod, som nu. Venner blive vi aldrig, da han tænker altfor forskjelligt fra mig om Lærerembedet; men paa hans udvortes Færd har hans Giftermaal havt en meget god Indflydelse. Til Splid og Brud mellem os kommer det neppe, efter den Fremgangsmaade, han nu bruger. — At jeg gjerne holder Fred, naar Pligt ikke byder mig at advare, det kan Du være vis om. — —

Saa gjerne jeg saae Dig til Julen, tør jeg dog neppe ønske det og endnu mindre opmuntre dertil. — — Gud være med Dig, min Søn — hils Linds — om Dig i Huset. — — Guds Fred!

V. K. Hjort.“

Biskoppens Reformations-Taler i St. Katharinæ Kirke og i Domkirken tilegnede han i Trykken sine „kjære Brødre og trofaste Medarbejdere i Evangelii Tjeneste, alle gjæve Præster i Ribe Stift med skjøn-som Broderhus“. Begge Prædikener ere fyldte med Lovprisning af retsindig Tænkemaade og kristelig Vandel, Pligtens Vej, Dydens Majestæt og en uskadt Samvittighed. Der er vel ingen Tvivl om, at Biskoppen i en Slags moralsk Sindsforvirring paa denne Maade beroliger sig selv: „Sandhedens Engel skal vandre ved din Side i dit Hus og ved din Kaldspligt, og den skal hverken forlade dig i dine Glæder eller i dine Sorger. — — Det skal være din Lyst at gjøre Faderens

¹ Peter Tang (1797—1876), dengang Student, Præst i Velling 1841—52, Stifsøn af Stiftsprovst Koefoed.

Villie og din Glæde at have en uskadt Samvittighed for Gud og Mennesker. Med Omhu bør du agte paa enhver Leilighed, Forsynet giver til at handle Ret, at opfylde Pligt og gjøre vel. Efter Jesu Exempel skal du vise dig forstandig og trofast i din huslige Kreds, redelig og virksom i dit Kalds Gjerning, vennehold og oprigtig mod alle dem, som Kjerlighedsbaand knytte til dit Hjerte, retskaffen, beskeden og velvillig mod enhver, som møder dig paa Livets Bane, og som du færdes med i dets Handeler. — — De Retfærdiges Stier ere som Morgenrødens Lys, der stedse tiltager indtil der vorder høi Dag. — Venner, her paa Jorden henrinder Lysets blide Morgentime, Sandhedens høie Dag venter os i Himlen, i Faderens Huus, i Jesu Favntag.“

Selve Reformationen omtaler Biskoppen saa farveløst og i saa almindelige Vendinger, at man ikke faaer det Indtryk, at han har besiddet synderlig historisk Sans som f. Eks.: „Mange Vildfarelser fordunklede Kundskaben om Gud og hans Dyrkelse, skadelige Fordomme indhyllede Læren om Mennesket og Menneskets Vei til sit Maal i et rædsomt Mørke. Luther følede det med dyb Veemod. Derfor søgte han igjen at fremdrage det herlige Lys, som han uventet fandt i Jesu Kristi hellige Evangelium, og hvis blide Skin indtog hans hele Sjæl.“

Paa Forhaand fristes man derfor til at betvivle, at et Slags historisk Arbeide, der i det sidste halve Aar har optaget Biskoppen, vil faa synderlig Værdi. Geheimeraad Bülow paa Sanderumgaard havde 14. April 1817 udsat en Præmie paa 500 Rdlr. for den bedste Lovtale over Daniel Rantzau, der skulde bedømmes af Selskabet til de skjønne og nyttige Videnskabers Forfrem-

melse, hvis Bestyrelse dengang bestod af Geheimeraad Malling, Rahbek, Th. Thaarup, Prof. Baden, Konfessionarius Liebenberg, Provst Gutfeld og Numismatikeren Professor Ramus. Lovtalen skulde indleveres inden næste Aars 28. Januar hos Selskabets Secretair, Prof. Torkil Baden, Filolog og Kunstkritiker, der dengang var Kunstakademiets Secretair og Forvalter paa Charlottenborg.

Selskabet havde tidligere udsat Pris for saadanne Lovtaler, nemlig 1769 over Ærkebiskop Absalon, endvidere Knud den Store og 1779 Christian III. Som Thaarup udtalte¹: „Selskabet har en Hæder at vedligeholde, ja om muligt at forøge, den Hæder, som det vandt ved at krone en Jacobis², en Vogelius's³ og en Kampmanns⁴ Veltalenheds Mønstre, dets Dom maa være stræng, den er jo derfor ikke destomindre retfærdig, det opus, det skal krone, maa være omnibus numeris absolutum⁵.“

Disse tre havde vundet Selskabets Pris, og Jacobis Skrift omtales endnu som den „berømte Lovtale over Ærkebiskop Absalon“, et rhetorisk Pragtstykke i fransk Stil⁶.

Liebenberg⁶, til hvem Rahbek⁷ slutter sig, karaktere-

¹ 3/4 1818 ved Bedømmelsen af de indkomne Skrifter om Daniel Rantzau.

² C. F. Jacobi 1739—1810. Konferensraad, Forfatter. 1766 Hovmester for Enkedronning Juliane Maries Pager, vandt 1769 Selskabets Pris for sin Lovtale over Absalon. Ham skyldes den sindrige Overskrift i det kgl. Theater: „Ei blot til Lyst“.

³ 1741—87, Præst, skrev som Huslærer hos Suhm Lovtalerne over Absalon og Knud den Store. Sidst Præst ved Helliggeist Kirke i København.

⁴ 1750—1828, Præst i Farum. Lovtale over Christian III.

⁵ fuldkomment i alle Henseender.

⁶ Se A. Jantzen i Biog. Lex.

⁷ 24/2 og 18/3 1818 ved Bedømmelsen af „Daniel Rantzau“.

riserer en Lovtale saaledes: „Her var Øiemedet ikke Underretning om Heltens Levned og Fata, men aandfuld Fremstilling af hans Værd, Udmaling af hans forskellige og højeste Egenskaber“.

Biskoppen trængte til Penge; til at skrive Vers var han sikkert ikke mere oplagt, men en Lovtale var en beslægtet Beskjæftigelse, og han tog derfor i Sommerens Løb i al Hemmelighed fat paa dette Arbejde. Som Devise tog han Æneidens Begyndelsesord: „Arma virumque cano¹“.

Hjort skriver om Sagen til Niels 9. og 31. December 1817:

„— — Da jeg veed Du kan tie, endog for Bedstemoder og Tanterne, vil jeg betro Dig, at jeg i Sommer, indtil for 14 Dage siden, har udarbejdet en Lovtale over Danl. Rantzow, som Du med det første faaer at indlevere hos Professor Baden paa Charlottenborg. Du maa nu lade mig vide, om Du formoder, at han kjender Dig, da saa Svoger Niels skal indlevere den. Det er Dig vel ligegyldigt, om Du faaer den at læse først? At slet Ingen maa see den, kan du vide. Skulde Baden spørge fra hvem? svares: fra en Præst i Provindsen. — —“

„Med Ageposten i Dag har jeg sendt Dig Talen. Du ønskede dog nok at læse den. Den er derfor uforseglet. Sæt Du nu blot en Oblat eller et fremmed Segl for, naar Du siden i næste Uge afleverer den.

Gjør jeg Dig en Fornøielse med at lade Dig læse den, naaer jeg min Hensigt. — Du har fornøiet mig og Moder i det gamle Aar! Tak derfor! Gud vel-signer Dig i det nye!

¹ „Jeg besynger Vaabnene og Manden“.

Paa Tirsdag, vil Gud, sender jeg Moder de 200 rbd.
Hils fra os! Laurits Eiler er her. —

Din Fader

V. K. Hjort.“

Efter kgl. Reskript af 10. Oktober 1817 havde Stiftsøvrigheden 22. November paabegyndt en Indsamling for de Brandlidte i Neustadt, ved hvilken der indkom 244 Rbd. 1 M. 8³/₈ Sk. i r. S., som Biskoppen beholdt. Han var da, som han skriver i næste Brev (6. Jan. 1818) fattig som en Kirkerotte — og dog meddeler han samtidig et Exempel paa Bispegaardens store Gjæstfrihed:

„Kjære Dreng!

Med Ageposten i Gaar har jeg sendt 220 rbdl. til Bedstemoder. Du beder vor gode Familiemoder ikke at vredes, fordi jeg ei fik Stunder at skrive med Pengene. Jeg var i Gaar hele Dagen fra tidlig Morgenstund til Aftenen Klok. 12 saa beleiret af Præster og Leviter, Borgmester og Rektor, Møer og Madamer, at det, uden mindste Indbydelse, endtes med et Aftensbord paa 18 Servietter, hvorved dog kun sad et af mine egne Børn, nemlig Nønne.

Moder beholder de 200 rbd. De 20 modtager Du og leverer til Onkel Døllner. Jeg er saa fattig som en Kirkerotte, ellers skulde Du have havt en liden Nytaarsskjænk. Men foruden alle de Regninger paa Seletøi til Hestene og Skoe baade til dem og til Drengene og alle Hussager, kom mig uventet en Regning paa i Gaar paa et Stykke Klæde, som gik over 300 rbd. Tænk Du nu i dit stille Hjerte: Gjemt er ikke glemt, saa er Du i Aar sindet som i Fjor og jeg vel fornøiet. — —

Hos os er aldeles intet Nyt, uden at min Kusk

Hans har givet sig ind i en taalelig Gaard i Døstrup, og at jeg i hans Sted har faaet den Jens fra Østervedsted, som i din Tid var med ved Høeslet. —

Hils Du nu omkring Dig, som sig hør og bør! Lykke til dine Studeringer i Aar, min Nissebuk!

Din V. K. Hjort.“

For at klare disse og mange andre ventede og uventede Udgifter laaner Biskoppen Penge, hvor han endnu kan det, og forgriber sig ellers paa betroede Midler, f. Ex. Legater og Seminariefond. Det er tragisk i hans Brev til Lind 13. Januar 1818 at see ham mindes sin Ungdoms Flid og Ærlighed:

„Kjære Jens Mathias!

— — Min gode Dreng Niels er saa meget min Søn, at han kalder Dig min ældste og bedste Ven og det er Du i Sandhed. Det gav Du ogsaa et hjerteligt Bevis paa, da Du gik i Borgen for min Peder, da han var i Forlegenhed ved sin Afreise. I min blide Hustrues og eget Navn siger jeg Dig Tak for det Venkabsstykke, Du har et Kys af hende og et Haandtryk af mig tilgode derfor. — — Det er mig saare behageligt, at Du holder af min Niels! Du tænker da des tiere paa mig. I Flid og Ærlighed seer Du mig som ung i ham. — — Nu, Gud være med Dig, gamle ærlige Ven! Jeg beder Dig ikke at erindre mig, men vel at lade mig høre fra Dig. — — Med gammelt Ven-skab Din

V. K. Hjort.“

Atter og atter vender Biskoppen tilbage til Sparsommelighed i Brevene til Niels.

„— — Det er et fornuftigt Arrangement, Bedstemoder har raadet Dig at gjøre for at faae Klæder. Vær endelig saa sparsom og forsynlig, Du kan. Jeg

er nødt til at undskyldte mig for ethvert Tilskud, som ei er uforbegjengelig nødvendigt. — — Det glædede mig virkelig meget at læse i dit Brev til Peder, at Du havde afslaaet at være Deeltager i Regentsens Optøier. Des mere nedslog det mig, at min Herr Niels ei havde Fasthed nok til at blive sin Grundsætning tro, skjøndt den var saa rigtig. Lov mig og hold det, at det skal være sidste som første Gang, at Du saa barnagtig lader dig henrive til at gjøre dumme Streger. — Jeg ønsker ikke fra Dig at høre Noget mere om den Sag. — —

Vi leve ved det gamle, lide vel og slide Tiden. Nyt har jeg ikke at fortælle. Skriv snart til din gamle Ven og Fader

V. K. Hjort.

Ribe, d. 7. Februar 1818.“

Kommissionen for Frue Kirkes Opbyggelse, der hidtil har været uforsvarlig hensynsfuld overfor Ribe Stiftsøvrighed, afsender endelig til denne, 9. Mai 1818, en virkelig skrap Skrivelse, hvori den minder om sit sidste resultatløse Brev fra September, med ny Trudsel om at maatte indberette Sagen for Hans Majestæt. Skrivelsen slutter saaledes:

„Da Commissionen imidlertid i Mangel af Berigtigelse ei længere kan udsætte dens allernødvendigste Indberetning desangaaende, undlader man ikke derom at underrette paa det der i det seeneste inden 4 Uger fra Dato kan sørges for Restancernes og Regnskabets Indsendelse som det eeneste Middel, hvorved bemeldte Commissions allerunderdanigste Indberetning kan forekommes.“

Til Selskabet til de skønne Videnskabers Fremmelse var der imidlertid indkommet 5 Lovtaler over Daniel Rantzau. Om Skriftet med Devise „arma

virumque cano“ faldt der blandt Dommerne bl. a. følgende Bemærkninger: Liebenberg hævder i sit Votum 24. Februar, at dette er det eneste af de 5, der fortjener Navn af egentlig Tale, men anker over, at Forfatteren stundom giver Digt i Stedet for sikker historisk Sandhed og f. Ex. har begaaet en slem historisk Uagtsomhed ved at lade Absalon føre Tvillingrigets Banner.

Rahbek bemærker 13. Marts, at de historiske Fakta, hvorpaa Lovtalen grunder sin Beretning for sin Helt, bør være grundede og rigtige. Han paaviser en Række historiske Feil og nævner saaledes, „at den Tale, Forfatteren paa Falkenberg Valplads lægger Daniel Rantzau i Munden, ikke er den, Resen anfører af ham at være holden og at Forandringen ikke synes mig at være til det bedre.“

Ligesom Rahbek kritiserer Thaarup, 3. April, at Forfatteren formoder „Sakramentets Uddelelse blant Hæren umiddelbart før Falkenberg Slagets Øjeblik. Men enhver vil uden mig indse Handlingens saavel Umulighed som Skadelighed paa denne højst upassende Tid, man hæfte blot sin Opmærksomhed paa den Uorden denne højtidelige Handling vilde foraarsaget i Slagordenen den Tid, den havde medtaget.“

Han mindes yderligere et gammelt Ord: „Meget at skriffue och meget at dicte uden at Sandhed er derhos, duer intet.“

Ove Malling fremhæver 11. April Skriftets smukke, livlige, velklingende, undertiden prægtige Sprog, „men det væsentligste i Lovtalen over den fortjente Mand, historisk Sandhed, er alt for meget tabt af Sigte.“

„Arma etc.“s Veltalenhed, der behager Prof. Baden (Votum af 1. Februar) og Provst Gutfeld (18. Februar),

men som f. Ex. af Professor Ramus 11. Februar for en Del karakteriseres som tom Deklamation, kunde sluttelig ikke dække over Arbeidets Skrøbeligheder, og selv om Forfatteren fik det tilbage med Roes, foreslaaer man en ny Konkurrence i følgende Skrivelse til Bülow af 25. April 1818:

„Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse har modtaget 5 Lovtaler, skrevne for den af Deres Excellence herfor udsatte Præmie. Af de indsendte Arbejder befandtes ethvert at have sit Værd og tvende fortrinlig at udmærke sig, det ene med Devise *Arma virumque cano* ved større Veltalenhed, det andet med Devise *Si qua fata aspera rumpas* etc. nøjere Bekjendtskab med de historiske Kilder, af hvilke Efterretningerne om Heltens Bedrifter skulde opstaae. Men intet af begge har saa i alle Dele fyldestgjort Selskabets Forventning, at Prisen kunde tilkjendes noget af dem. Imidlertid ser det sig ved disse fortjenstlige Arbejder foranlediget til det Ønske, at det maatte behage Deres Excellence paany at udsætte den samme Pris for saaledes at tilveiebringe noget, som kunde være Formaalet og Deres Excellences patriotiske Hensigt fuldkomment værdigt.“

Der udskrives nu en ny Konkurrence med Bülows 500 Daler som 1. Pris, og hvor Selskabet selv udsætter 300 Daler som 2. Pris.

Biskoppen skriver 12. Mai til Niels i denne Anledning; af Brevet fremgaaer det, at det kniber med Helbredet, og at hans Stemning er trykket:

„Min gode Niels!

-- — Saasart Du faaer dette, gaaer Du til Baden paa Charlottenborg, fordrer min Tale, som Du der har leveret, og sender mig den med allerførste Age-

post. Jeg er endnu ikke enig med mig selv om jeg vil arbeide mere paa den. Imidlertid kunde Du forhøre hos Nyerup, om jeg ikke fra Universitets Bibliotheket kunde faae Resens Krønnik udlaant. I Signetet for Devissedlen staaer et M med Omskrift Læs Rigtig — ifald Baden spørger derom, og Du siger, at en Præst i Jylland har sendt Dig. — Om Sagen tier Du, som hidtil — Penge maa Du ikke forlange af mig, thi jeg har ingen. En ubehageligere Vinter og et svagere Foraar mindes jeg ikke at have havt mit hele Liv igjennem. Nu lader det, som jeg retter mig lidet. I Dag skal jeg aarelades.

— — Jeg vil savne Dig paa Fredag¹. Jeg savner Dig tidt, min Dreng! Ingen af dine Søskende har været det for mig, som Du var. — Gud velsigne Dig!

Alle her hilse Dig venligen — især ogsaa Rektoren. Han holder ogsaa meget af Dig — og Du vil redelig blive ved at fortjene alle Godes Yndest og min Faderkjærlighed. Lev vel! Gud være med Dig.

V. K. Hjort.“

Frue Kirke Commissionen havde 9. Mai givet en sidste Henstand paa 4 Uger, og 30. Mai samt 6. Juni afsender Biskoppen endelig til denne henholdsvis 2000 og 3000 Rbd. Men 11. Juni maa han laane 2000 Rbd. hos sin Ven Justitsraad H. Schmidt, der igjen maatte skaffe sig Pengene ved et Laan i Rigsbanken. I et Brev ad interim meddelte Biskoppen sin Tilstaaelse under Løfte om Udstedelse af et lovformeligt Bevis.

25. Mai faldt Dommen i den Sag, Baggesen for 1½ Aar siden havde anlagt mod Peder, der ved den blev dømt til at betale Sagens Omkostninger og en

¹ 15. Mai, Biskoppens Bryllupsdag.

Bøde paa 200 Rdlr., hvorved der efter Forordningen om Trykkefriheden af 27. Septbr. 1799 fulgte Privatcensur for Peder. Pengene betaltes strax af hans Venner, og forøvrigt fik Baggesen kun en meget betinget Mortification af de paaklagede Udtryk. Biskoppen udtaler sig om denne Sag i Breve til Niels 6. og 17. Juni:

„Du tog aldeles feil i min Dom om, hvad der gjøres for Peder. Jeg anseer det meget mere som en sand Ære for ham, at nogle af den gode Smags erklærede Yndere bevidne deres Enighed med ham og deres Omsorg for at udrive ham af en Forlegenhed.“

„— — Det første Forbud angaaer Peders Sag, hvilken Du slet ikke maa blande Dig i. Vil Peder have Proceduren udgivet, som er aldeles mod mit Ønske, kan han dertil kommittere hvem han vil; men bad endog han Dig om det, er det efter min fulde Overbevisning Pligt for dig at afslaae hans Bøn. Har Du altsaa, som jeg er vis paa, Dit gamle Sønshjerte til mig, saa afhold Dig fra al Deeltagelse i det Verk. Din Moder tænker som jeg i dette Stykke, og med Glæde har jeg seet, at min sande Ven, Lind, har sagt det Samme. — Jeg er da vis paa, at Du følger mit faderlige Bud.“

Forøvrig havde Biskoppen beskjæftiget sig med at gennemarbejde sin „Daniel Rantzau“, hvorved denne Afhandling, som han skriver til Niels, „hverken har tabt i Veltalenhed eller i historisk Nøiagtighed“.

9. Juni er det Niels' Fødselsdag. Biskoppen skriver Brev til ham 6. Juni:

„Min gode Niels!

Jeg havde Lyst til at skrive Dig et meget smukt Brev; thi jeg dømmér, at Du havde fortjent det som

Søn, og det vilde da være mig som Fader kjært at kunne give Dig det. — — Du gaar nu stedse fremad til det store Maal, egen Forædling og Duelighed for Fædrelandet, og jeg bærer ingen Tvivl om, at Du som forstandig og sat Yngling, vil ikke blot vandre paa Veien, som fører til Maalet, men og med Iver søge at gjøre stadige, faste og hurtige Skridt paa den. Herren give Dig Styrke til Marschen og Held til Reisen og Frugt af den, saa jeg snart med Glæde kan see Dig ved det første, almindelige Herberge for Fædrelandets vordende Mænd, Embedsexamen kaldet. — — Resen har Du faaet af Nyerup og sender mig. Jeg længes ret efter at see den, skjøndt jeg oprigtig tilstaaer, at jeg ikke venter mig noget betydeligt Udbytte af dens Læsning. Min Tale har jeg gennemarbejdet paa nye, hvorved den hverken har tabt i Veltalenhed eller historisk Nøiagtighed. Nu skal den hvile til Efteraaret. Imidlertid læser jeg Resen og lægger saa, vil Gud, sidste Haand paa den. Min Omarbejdelse bliver og igjen indsendt, thi jeg holder for meget af Arbejdet til at henlægge det, og jeg anser det for Pligt at høre Selskabets Dom, som kaldte det godt, om det lykkedes mig at gjøre det bedre. — —

Den nylig ansatte Adjunkt Bildsøe¹ lader det til, at Børnene i Skolen ere fornøiede med. — Jeg har hørt ham et Par Gange prædike, hvilket han skilte sig godt ved. At Koch² er forlovet med Petronella Lind, Datter af Isenkræmmer Lind paa Kristianshavn, har Satterup, uomspurgt, sagt mig.

¹ f. 1790, Adj. i Ribe 1810—38, Spr. i Tavlov, † 1865.

² f. 1792, i Døstrup fra 1821, Provst 1859, † 1865.

At Jens¹ nu er saa rask, at jeg har vovet at sætte ham i Bechs Skole, vil vist glæde Dig. Hele mit Huus hilser og lykønsker Dig. — Alle ville vi bede godt for Dig paa Tirsdag. Bed Du og paa den Dag for Din gamle, tro Fader

V. K. Hjort“.

I dette Brev bemærkede Biskoppen endnu: „Af Nyerup fik jeg at vide, at Peder lader trykke Noget om Thorvaldsen. Kommer det ud for sig selv, sender Du vel din Moder det. Staaer det i et Maanedskrift, lader Du os vide hvor.“

Det dreier sig her om et meget smukt Skrift af Peder, hvilket i Aarets Løb blev trykt under Titelen: „Et Par Ord om Thorvaldsen, Uddrag af et Brev, dateret 23. April 1818, fra Hr. Hjort i Rom“. P. Hjort, der udtaler, at „det i Kjøbenhavn er en Umulighed at faae nogen synderlig tydelig endsige rigtig Forestilling om Billedhuggerkunstens Værdie og Betydning“, blev i Rom i Thorvaldsens Værksted øieblikkelig begejstret for dennes Kunst, „den Rigdom og Poesie, den Dybsindighed og Følelse, den ungdommelige Naturkraft forenet med en rolig og betydningsfuld Udvikling af de fattede Ideer“. Det fængslede hans hele Sjæl. Han sørger over, at alle disse Værker ere bestilte til Udlandet, saa at vi nu skulle „reise Verden rundt for at lære at kjende ham og for at undervises og udvikles ved hans Værker.“ P. Hjort foreslaaer derfor indtrængende, at en stor dansk Forening anskaffede en Samling Afstøbninger af alle Kunstnerens Værker, hvilket kunde ske for halvandet Tusind Specier, og man maatte kunne anbringe denne i den lange Sal i Thotts Palais, hvor der da var Meubelmagasin.

¹ Biskoppens næstyingste Søn, f. 1810, † som cand. theol. 1847.

Samlingens Bestyrelse og Vedligeholdelse m. m. tænktes overtaget af det Kongelige Academie for de skønne Kunster, saameget mere som denne Samling ogsaa vilde være af stor Vigtighed for dets unge Elever.“ Endvidere kunde en Kopi i Marmor af det herlige Alexandertog faaes for ikke 16000 Specier. P. Hjort lod Thorvaldsen faae et Exemplar tilsendt af dette Brev, der ikke blev uden Indflydelse paa Kunstnerens senere Beslutninger.

Biskoppen melder Niels 17. Juni: „Jeg rejser i Dag ad Kolding for i Morgen at bukke for min Herre og Konge, min Velgjører og Beskytter, sjette Frederik.“

Kongen holdt 18. Juni Revue i Fredericia over 1. Bataillon af det Fyenske Infanteri Regiment og overnattede derefter i Christiansfeld, hvor Biskoppen opvartede ham, som Pastor Junghans i Gamst Præstegaard optegner og yderligere tilføjer: „Siden den 19. Juny, der han med Stiftamtmanden vare her at recreere dem paa Tilbagerejse fra Colding, skal han ikke have befundet sig vel.“

Onsdag 1. Juli var Landemodet. Her modtog Biskoppen, uden Kvittering, af Amtsprovst Tilemann i Lemvig, 500 R. Repræsentativer til Frue Kirke. 4. Juli bebuder han i Brev til Niels, at der 7. Juli med Ageposten vil blive sendt Bedstemoderen 200 rbd. 12 Sk. Brevet er ganske kort, skrevet lige før Visitsreise, det ender med „Guds Fred, min Dreng!“

Biskoppen er bekymret for sine Børns Fremtid, hans Pengeforhold ere fortvivlede, og den private Censur, Peder nu var underkastet, maatte blive meget generende for denne, ogsaa i økonomisk Henseende. Men desværre maa hans broderlige Ven, Konfessionarius

Liebenberg, i et Brev af 4. Juli meddele, at han slet ikke har nogen Stiftelse eller Legat under sin Bestyrelse og derfor i Øieblikket ikke kunde udrette noget for Biskoppens yngre Sønner. „Til den ædle Professor Sibbern har jeg skrevet“, meddeler Biskoppen Niels 4. Juli, det var for at bede om Raad i Peders Sag. Begge Correspondenter omtale denne med Sympathi. Liebenberg skriver saaledes: „At din ældste Søns Fremgangsmaade ikke i alle Dele kan behage Dig, føler jeg tilfulde. Dog har jeg det bedste Haab, at dit Faderhjerter vil opleve megen saavel sand Hæder som sand Glæde af ham. Det ubesindige i hans Yttringer bør tilgives Ynglingen, og det Arrogante deri er en Smitte af Tidens slemme Modetone. Begge Feil ville Alder, Erfaring og modnende Viisdom af sig selv udslette. I hans Paragrapher mod Baggesen har han talt mangt et rigtigt, værdigt og dyrebart Ord, som under Sandhedens, Smagens og Moralitetens Ægide staar urokket og seirende, uagtet Modpartens tilsyneladende Triumph paa den juridiske, i deslige Forhandlinger uafgjørende Kampplads.“

Sibbern skriver 13. Juli om Peder: „Hvorledes man end anseer hans Fremfærd, er det dog aabenbart, at det, han har foretaget, er at føre Honettitetens Sag imod — imod noget, der i det mindste ej var Honettitet. Jeg bruger disse Udtryk, fordi jeg engang hørte en af vore anseeteste Embedsmænd bruge dem netop om Deres Søn. At et ungt Menneske har en saa levende Følelse for Sandhed og Ret og en saa udholdende Standhaftighed i at tale og virke for begge, maa dog i ethvert Tilfælde glæde, om man end mener, at meget kunde være taget paa en bedre Maade.

Hvad Dommens og fornødne Actstykkers Udgivelse

angaaer, da har jeg holdt den for nødvendig, for at Publicum kan see, hvorledes Dommens Præmisses lyde, og at Baggesen havde været bedre tjent med, ingen Dom at forlange, end at erholde en saa betinget Mortification. Hvad de tolv Paragrapher angaaer, er jeg ei den eneste, der holder for, at Deres Søn for dem burde været aldeles frifundet; og i Sagen om Trylleharpen bør det blive bekjendt, hvilke Beviser han havde, for at man kan see, hvor meget han havde for sig.

Imidlertid har jeg ingenlunde tænkt paa, at Deres Højærværdighed skulde fremme disse Acters Udgivelse. Her maae være en Misforstaaelse. — Noget ganske andet er der derimod, hvortil Deres Højærværdighed maaske kunde bidrage. Det er, at Deres Søn kunde befries fra den Privatcensur, han ifølge Forordningen af 1799 skulde være underkastet. Hvor ubehagelig en saadan er, vil Deres Højærværdighed sikkert føle. Man har sagt mig, at der i Cancelliet, da Etatsraad Schönheider havde søgt om denne Fritagelse, har været Dissens; de meest Anseete af Cancelliets Medlemmer skulde dog have været for Fritagelsen; men uden Kongens Tilladelse kan Sagen ei afgjøres, og Præsidentens Betæneligheder ved at forestille Kongen den maatte overvindes. — — At virke for, at Deres Søn kunde opnaa denne Dispensation, troer jeg Deres Højærværdighed kunde uden at fornægte Deres Grundsatninger eller at ansees for at blande Dem i Deres Søns Sag.

Tilgiv, at jeg tager mig den Frihed saa uforbeholdent at forestille Dem dette. At gjøre noget for Deres Søn, hvor jeg kan, dertil er jeg altid bered. — Jeg glæder mig ved at knytte en Forbindelse med

en af min Faders kjære Venner og anbefaler mig til Deres Højærværdigheds Yndest.

Ærbødig

F. C. Sibbern.“

Dette Brev modtog Biskoppen paa sin Visitatsreise; denne foretoges i trykkende varmt Veir, Biskoppen var ikke rask og havde megen Besvær med at holde sin Mave i Orden. Første Sted var Lunde og Outrup:

„Visiterede d. 5. i Kirken. Præsten laae syg¹. Degnen var med Tilladelse i Norge. En Deel af Ungdommen mødte. De fleste kunde Bogen udenad. — To a tre røbede Omløb og Eftertanke. — Skolebørnene mødte den 7. i Kirken. Indenadslæsning var meget forsømt. — Skolevæsenet er slet ikke ordnet. Menigheden havde Intet at andrage. — Jeg prædikede og messede selv.

Qvong og Lyhne 8. Juli 1818.

Visiteret i *Qvong* Kirke. Pastor Krarup² prædikede i Vacancen. Ungdommen var ikke talrig, røbede ei heller Tænksomhed. Med Læsningen i Skolerne stod det ei heller godt. Degnen synger taalelig. — Intet at erindre.

Nørre Nebel og Lydum 10. Juli 1818.

Visiteret i *Nebel*. Annexets Ungdom mødte og Alle gjorde Rede for Lærebogen. Mange viste godt Omdømme. Den nye Præst³ holdt en godt udarbejdet Prædiken, men i Syngetone. — Han har gode Gaver som Kateket. — Degnen synger ret godt. Skolerne vare ret gode. — Intet at erindre — et godt nyt Skolehus er bygget ved *Nebel*.

¹ J. Wassard, f. 1754, i Outrup 1784, † 1820.

² J. N. Krarup (1772—1827), Præst i Aal.

³ F. Bloch, f. 1769, i *Kvong* 1801, i *N. Nebel* 1818. † 1844 „værdig, dygtig, samvittighedsfuld“ (Wiberg).

Henne og *Lønne* d. 12. Juli 1818.

Visiteret d. 12. i Kirken. En talrig Ungdom mødte og svarede med Færdighed og Forstand. Degnens (Jacob Jørgensens) Søn udmærkede sig fremfor alle. Præsten, Hr. Kortsen¹, prædikede meget godt, messer taalelig — katekiserer godt. — Skolebørnene, som hørtes Dagen efter, vare gode. Nogle udmærkede sig fortrinlig og fik Præmier. — Intet at andrage.“

De sidste Dage ledsagedes Biskoppen af Provst Bloch fra Lønborg, der havde været hans Skolekammerat. Fra Sønder Bork skrev Hjort 15. Juli til sin Hustru:

„Iaftes kom jeg ind i Nørreherred og er, Gud skee Tak, heel vel. — Heden og Visitatsarbejderne havde rigtignok meget svækket mig. Jeg kunde ingen Mad faae ned. — — Koefods Held har han selv meldt mig. Jeg under ham Drengen² — og saae dog ret med Kysset paa Kristians Pande og Øinene hvormed det blev givet. — De to Sogne Nebel og *Henne* have glædet mig usigelig — i Lunde er det slet, i Qvong maadeligt. Min Jørgen Lønborg³ har alt fulgt mig 3 Dage og er her nu igjen. — Hos ham er jeg paa Søndag og hos min Doktor fra i Morgen Aften til Løverdags Aften. Gud signe Dig, søde Line! Hils om Dig — min Jørgen Bloch hilser venligt. — Jeg trykker Din Haand til mit Bryst og kysser Dig.“

„Hemmet og Sønder Vium 17 Juli 1818:

Visiteret d. 17. i Hemmeth Kirke. Annexets Ungdom mødte med Hovedsognets i meget stort Antal. Det viste sig, at Ungdommens Undervisning havde

¹ O. Cortsen, f. 1772, i *Henne* 1811—21, † 1846 i Saltum.

² Stiftsprovsten havde lige nylig faaet en Søn: Niels Sophus Tang Koefoed (1818—78), han blev Ejer af Viumgaard, Landvæsenskommisær, Jægermester, død som Toldkontrolør i Frederiksted paa St. Croix.

³ J. Bloch, f. 1767, 1799 i Lønborg, † 1838.

lagt den hæderværdige Olding paa Hjerte, der nu i 43 Aar har været disse Menigheders Lærer og Fader. Hr. Kaalund¹ prædikede selv, svagt, men hjerteligt. — Provst Bloch assisterede ved Alteret. — Degnen synger maadelig. Skolen i Vium læste bedst, dog var Degnens ei heller, som det lod forsømt.“

Fra Visitatsen i Lønborg og Egvad 19. Juli og Aadum 22. Juli er intet optegnet.

Biskoppen kom syg hjem Lørdag Aften 25. Juli og døde næste Morgen, som Bispinden, meddeler i Ribe Stiftstidende:

„Den 26. Julii blev den ulykkeligste af alle mine Dage, da den ved Døden berøvede mig min inderlig gode og retskafne Mand, og mine 9 Børn den ømmeste og kjærligste Fader V. C. Hjort, Biskop over Ribe Stift og R. af D. i sin Alders 53. Aar. Han kom om Aftenen syg hjem fra en fuldendt Visitats og døde næste Dags Morgen. Min dybe Sorg er ligesaa ubeskrivelig som billig.“

Ribe Stiftstidende skriver saaledes om Begravelsen: „Den 31. Juli jordedes Biskop V. C. Hjort. En overmaade stor Ligskare, saavel af Byens Indvaanere som af Omegnens Geistlige bivaanede med Veemod denne Sørgefest. I Domkirken, hvorigjennem Processionen gik, tolkede Hs. H. Hr. Stifts- og Amtsprovst Dr. Koefoed i en hiertelig Tale den almene Stemme ved denne Hædersmands alt for tidlige Død. Tolv sortklædte Damer nedlagde derpaa en Egekrands paa Kisten, bestrøede den med Blomster og begave sig med Følget til Kirkegaarden, hvor den Hensovedes Støv nedsænkedes i Gravens tause Giemme.“

¹ f. 1740, i Hemmet 1774, † 1820.

Paa Gravstenen sattes disse Linier, som Rektor Thorup havde skrevet:

Templet var Manden et faderligt Hjem, dets Hæder han søgte;
Hjemmet et Tempel ham var, helliget faderlig Pligt.

Ved Begravelsen blev der sunget:

Den Tjener, som sit Kald var troe,
Ham venter Søvnens blide Roe,
Ham Engle mildt husvale.

Som Borgmester Heilmann 18. Jan. 1819 meddelte Stiftsøvrigheden, opdagede man strax, at Biskoppens Bo var behæftet med en Deel offentlig Gæld hidrørende fra hans Pengeoppebørsler af offentlige Midler. Dette i Forbindelse med Biskoppens saa pludselige Død forklarer, at man i Kjøbenhavn synes at have troet, at han havde taget sig af Dage, et Rygte, som Konfessionarius Liebenberg afviser i et Brev til Biskop Pauls i Bergen (14. Marts 1819)¹: „Det afskyelige Rygte om Biskop Hjorts Endeligt tør jeg ligeledes temmelig bestemt erklære for Bagvaskelse. Reisende, som sidste Sommer vare i Ribe, forsikre, at man der studsede og harmedes over, at sliig Tanke kunde finde Tiltroe i Kjøbenhavn. Men betydelig Kasseangel er der desværre efter ham; man vil vide, at Stiftsprovsten har tilbudet sig i 2 Aar at besørge Forretningerne gratis, for at Gælden kunde imidlertid betaales af Embedets Indkomster.“

Uvilkaarlig maa man tænke, at den overstrømmende Roes, der offentlig udtaltes over Biskop Hjort, ogsaa skyldtes Harmen over dette Rygte. Meget forstaaeligt dækkede man over den Afdøde, „den muntre, blide, elskelige“ med Kjærlighedens Kaabe. Man vilde ogsaa bedømme ham feilagtig ved at tage hans farlige, sangvinske Sind for beregnende Mangel paa Ærlighed.

¹ Personahist. Tidsskr. IV., 251.

Datidens fortvivlede Pengeforhold overvældede ham, der var vant til at søge sin Lykke i Hjemmet og „i festlig glade Vennekreds.“

I Ribe Stiftstidende skrev Rektor Thorup et Digt over Biskoppen, hvilket begyndte saaledes:

Nylig stod en Eeg i Manddoms Grøde,
 Ranke Lilljer voxte om dens Fod;
 Unge Qviste i dens Ly fremskjøde
 Og en Epheu sno'des om dens Rod.
 Trætte Vandrer søgte til dens Skygge
 Og fandt Kraft igjen til tunge Fjed.
 Hvis han torde et Paulun sig bygge,
 O, han valgte dette Sted.

Provst Jørgen Bloch i Lønborg, hos hvem Biskoppen endnu 19. Juli visiterede, skrev ogsaa et Digt paa Begravelsesdagen¹:

Ja Fryd han bragte, hvor han kom,
 Den Muntre, Blide, Elskelige,
 Men allermeest i Hjemmet, som
 Ham var et jordisk Himmerige.

— — — —
 Ei meer han taler Herrens Priis,
 Med Varme tolker Godheds Veie,
 Og maler himmelsk Paradiis
 For fromme Andagts vaade Øie!
 Ei meer han synger veltilfreds
 I festlig glade Vennekreds
 Sin barnlig elskte Konges Hæder,
 Og Huusligheds og Venskabs Glæder.

I Nekrologen i Dansk Literaturtidende udtales om hans Ribetid: „Hans retskafne Vandel og aabenhjertige Adfærd forskaffede ham der Alles Agtelse og Yndest.“

Imidlertid havde Enken og Børnene strax en slem Tid. Pastor Junghans skriver om Biskoppens Død: „Han var almindelig yndet for sin blide og gode Character og Omgang. Et sørgeligt Dødsfald for hans

¹ Ribe Stiftstidende 4. Aug.

efterladte Enke og talrige uforsørgede Børneflokk! Blant hans Venner var Hr. Amtsprovst Høxbroe med mange flere Præster af Omegnen ved hans Jordefærd den 31. Julij; og han foreslog da et S sammenskud for Enkefruen at levere inden Juny Termin 1819 — tegnede sig selv for 100 Rdlr. H. Cour; der blev paa denne Maade gjort paa Stedet et S sammenskud af 665 Rdlr. H. Cour. Herren lade det som indsamles vorde vel-signet for Modtagerinden!“

Paa Grund af den store, offentlige Gjæld, ventede man ikke, at Bispinden kunde nyde godt af Naadens-aaret og ved Registreringsforretningen 27. August blev der derfor tilstaaet hende 80 Rbd. rede Sølv maanedlig til Huusholdningens Førelse for at spare hende den Uleilighed, som et vidtløftigt Huusholdningsregnskab vilde medføre. Man mente ikke, det kunde være mindre, og da alle Bispeembedets Indkomster strax ved Boets Behandling af Skifteretten blev betaget Enken, maatte Boet ogsaa afholde Bekostningen paa Kudsken, Tjenerens og Gaardskarlens Underholdning fra Dødsdagen til 1. November.

I denne overordentlig vanskelige Tid tog Nikoline Tømmen i sin Haand og veiledede paa en smuk og klog Maade Moderen, der dengang endnu ingen Sans havde for det Sparsommelighedssystem, som Nikoline forstod at indføre; bl. a. tog de saaledes adskillige Skoledisciple i Pension.

Som Prof. Sibbern i Okt. skrev til Peder: „For Deres Moder gjøre Præsterne i Ribe Stift meget. De skal i denne Henseende ei være bekymret; ogsaa sagde Præsten Holm¹, at Etatsraad Lassen² i Cancelliet,

¹ vistnok A. K. Holm (1767—1851), Præst v. Holmens Kirke i Kbh.

² C. L. Lassen (1767—1839), Deputeret i Cancelliet.

en Ven af Deres Fader, nok vil sørge for Pension fra Regjeringen. Deres Fader var var overhovedet meget afholdt.“

Bispinden, som fandt megen Sympathi hos Byens Folk, holdt sig tappert og stred sig igjennem med sine mange Børn som en trofast Arbeider i sit Køkken under de overmenneskelige Fordringer, der stilledes til at faae Husets Pengesager til at slaa til. Hun levede tarveligt i Hjemmet, men kunde føre et pænt, temmelig selskabeligt Hus.

Auktionen holdtes i August 1818. Decision og Beregninger i det vidtløftige Bo aflagdes først 20. Mai 1828; herefter udgjorde den offentlige Gjæld r. S. 17, 705 rbd. 1 Mk. 15 sk., hvoraf der udbetaltes godt 39 p. Ct. til Kreditorerne: Kirker, Legater og forskjellige Indsamlinger i velgjørende Øiemed. Det havde meget sinket hele Sagen, at Tidens Pengeforhold vare saa forvirrede og skiftende¹.

Biskoppens private Kreditorer var bl. a Justitsraad Lind med 1300 Rbd., Justitsraad Schmidt 2000 Rbd., Stadshauptmand Kellinghusen 1000 Rbd., Cancelliraad Strøm i Kiøbenhavn 200 Rbd. og Amtsforvalter Nielsen, Ribe, 1000 Rbd. Mindre Regninger var der fra Dyr-læge Jørgensen, Pastor Knudsen i Hoe², Kjøbmand Poulsen i Ribe, Kirkeværge J. Godich, Kjøbmand Kragh, Kjøbmand Koch, Kjøbmand Knudsen, Apotheker Eil-schou, Kjøbmand Wissing i Kolding, Skrædder Hans Kruse, Gjæstgiver Ramsing.

Fra Rom skrev Peder 3. November et smukt Brev til sin Moder; han søger med Niels at haabe og tro, at det var allerbedst for Faderen og dem alle, at han døde netop nu:

¹ I Biskoppens Bo forefandtes forskellige Summer til Frue Kirke, noget forglemt at omvexles til rette Tid.

² f. 1775, Stud. fra Odense 1793, Spr. i Ho 1810—29, † 1851.

„Min elskede Moder!

Jeg troede stedse at kunne skrive Dig noget Trøstende i al Din Nød, hvad enten det saa var Forhaabninger for Fremtiden eller nogen sikker Udsigt, som lovede snart at naae et Maal. Men forgjæves. Du har vel af Niels eller Olivia¹ hørt, hvorledes jeg modtog Efterretningen om hans Død og har saa seet, at den endnu mere maatte nedslaae mig. Jeg tænkte den første Tid alene paa Dig. Det maa være et frygtelig-høitideligt Øieblik, naar, ved en saadan Mands Død, Dag forandres til Nat, rolig Tilfredshed til en ængstet Uvished. Da gælder det om at holde ved Gud, naar hele Verden synes at holde Haanden tilbage. Jeg saa Dig, omringet af alle dine smaae, sortklædte Dreng, kjæmpe med Sorgen og Fortvivlelsen. Men jeg var ogsaa vis paa, at om føie Tid vilde Din alvorlige Troe paa Gud og din inderlige Moderkjærlighed seire. Det Stød var for haardt til at nedbøie Dig ganske; thi kun en vis Grad af Ulykken knækker vort Mod; den høieste styrker Sjælen. Og saaledes berette de ogsaa Alle til min store Glæde, at du viser Dig. Du tabte ikke alene Din Beskytter imod Verdens Trængsler og Dine Børns Fader, men du tabte en troe Ven og en elsket Mand. Det var Alt. Men derfor staaer Du nu ogsaa Gud langt nærmere. Du har ikke længere nogen Midler mellem ham og Dig. Han er nu umiddelbar Din Ven og Beskytter, og det er den uendelige Trøst, at hans Venskab er evigt, som han selv er evig, og hans Hjælp i Nøden størst, som han selv er den Største og Høieste. *Tiden* er jo for ham Intet.

Det er idag Din Fødselsdag, og det er en vigtig Dag for os Børn. Jeg er vis paa, at den troe, ædle

¹ Peders Forlovede Olivia Rasbech (1796—1849).

Nikoline har sagt Dig saamange kjærlige og trøstende Ting, som jeg vil nogensinde kunde (sic) tænke; forestil Dig, min kjære Moder, at de kom ogsaa fra mig. — — Jeg maa misunde Niels den Glæde, at han er istand til at kunne blive Din nærmeste Hjælp. Jeg gaaer endnu svanger med Planer og Betragtninger over mit Liv i det Større. Hvad jeg egentlig tænker, og hvorfor jeg overlægger, kan jeg ikke her i Korthed udvikle for Dig. Og Du vil sikkert heller ikke, min kjære Moder, blive vred paa mig for min Ubestemt-hed og Langsomhed. Alt, hvad jeg kan sende Dig, er et inderligt Ønske om Standhaftighed og Sundhed. Gud, som tager, han ogsaa atter give. Alle ere jo saa tjenstagtige og gode imod Dig.

Maatte jeg raade Dig, saa skal Du ikke for det første tænke paa at forlade Ribe. Jyderne ere dog de ærligste og ufortrødneste af alle Danske. Doctor Estrup¹ fra Randers har ogsaa her været meget venlig imod mig og deltaget med Taarer i min Sorg.

— — Hvor besynderlig ene jeg ofte føler mig ved den Tanke, at min Fader ikke er længere paa Jorden, det begriber Du ikke. Niels skrev, at vi maaskee engang vilde see, at det var allerbedst for ham selv og for os, at han just forlod dette Liv nu, og det maa vi jo egentligen haabe og troe. Men det vil vare længe, inden der drages et mildt Slør over den Tomhed, som et saadant Tab efterlader i Sjælen, intet uden Guds uendelige Kjærlighed kan udfylde den, og den er Du værdig til, min elskede Moder. Lev nu ret vel! Hils min kjære Søster, Nicoline. Hun har vist været lig en Trøstens Engel.

Din troe Søn

Peder.“

¹ Historikeren Dr. phil. H. F. J. Estrup (1794—1846), siden Herre til Kongsdal, Fader til Konsejlspræsident E.

Niels, Biskoppens kjæreste Barn, fik Embedsexamen med Laud i Januar 1821 og blev strax fra Februar Adjunkt ved Ribe Kathedralskole, hvor han virkede i 6 Aar og ogsaa underviste i Byens Pigeskole. I August 1822 ægtede han Karen Lind, Jens Matthias Linds Datter. Ved Stormfloden i December 1824 gik han kjæk og utrættelig omkring i Byen og hjalp, hvor der var Fare.

1827—35 var han Sognepræst i Brørup-Lindknud, derefter til sin Død 1842 i Tommerup. Han efterlod sig det Vidnesbyrd, at han havde været „elsket og agtet af sin Menighed, en Hyrde med christelig Tro, Nidkjærhed og Levnet, en livlig Aand, kundskabsrig“¹.

Biskop Hjort fik næppe lagt sidste Haand paa Lovtalen over Daniel Rantzau, men Niels indsendte naturligvis Skriftet rettidig. Selskabet til de skjønne Videnskabsers Forfremmelse modtog denne Gang 10 Besvarelser. Bedømmelsen foretoges i Januar—Mai 1819. Første Pris tilkjendtes 12. Mai cand. theol. P. Tetens,² men da flere af Lovtalerne syntes at gjøre hinanden den af Selskabet udsatte mindre Præmie stridig, maatte man gjøre et Udvalg af dem for at tage dem i nærmere sammenlignende Overveielse sidst i Mai.

Ved dette Aars første Bedømmelse udtaler Liebenberg, at Forfatteren efter Rygtet er en nu afdød Mand, og Gutfeld, der, som Hjorts Efterfølger som Holmens Provst, ikke har kunnet undgaae at kjende hans Haandskrift, synes fra første Færd at have været klar over Forfatterskabet. I 1818 endte han sit Votum saaledes: „Men hvo er vel ogsaa den, der læser alt dette uden

¹ Wiberg.

² 1791—1871. 1841—62 Præst i Horsens.

Erkjendtlighed mod den ædle Taler, der vidste saa mægtig at vække og nære de blide ømme Følelser i hans Barm? Hvad mig i det mindste angaar, maa jeg højtidelig erklære, at jeg anser denne Taler for ene værdig til at vinde den udsatte Pris.“ I 1819 lyder hans afsluttende Dom om Skriftet derimod saaledes: „skjønt virkelig rig paa skjønne Steder, synes det mig dog ogsaa stundom overlæst med for megen Pynt, med altfor hyppige Billeder, med en Tautologi, som ikke sjældent falder i det kedsommelige. Jeg taler ikke engang her om den tunge og i ægte triviell Præketone affattede Indledning eller den altfor overdrevne Skildring af Frøken Dammes¹ dybe Hjærtesorg, der Gud ske Lov dog snart blev lindret.“

Liebenbergs Bedømmelse lød paa, at Forfatteren i den egentlige Tale har forstaaet at fængsle og vedligeholde vor Opmærksomhed og vor Deltagelse uafbrudt, med et smukt og kraftfuldt Foredrag samt et for det meste rent og harmonisk Udtryk. Dette Votum har sikkert været afgjørende. 5. Juli 1819 bekjendtgjorde Selskabet, at den mindre Præmie blev tilkendt den med Devise *Arma virumque cano* forsynede Lovtale, hvis Forfatter ved Seddelens Aabning befandtes at være afdøde Biskop Hjort.

Først i 1824 blev dette med flere andre trykt i Selskabets nye Samlings første Bind, hvor det fylder 90 Sider. Over Halvdelen er Rhetorik, som f. Eks. naar Forfatteren fjerner sig fra Emnet for at udmale sine Følelser: „Saaledes staaer den beskedne og varme Kunstelsker for et af hine store og herlige Malerier, hvilke en Raphaels eller Korreggio's Pensel har frem-

¹ Daniel Rantzaus Forlovede Cathrine v. Damme (1547—77); hun ægtede kort efter hans Broder Peder Rantzau.

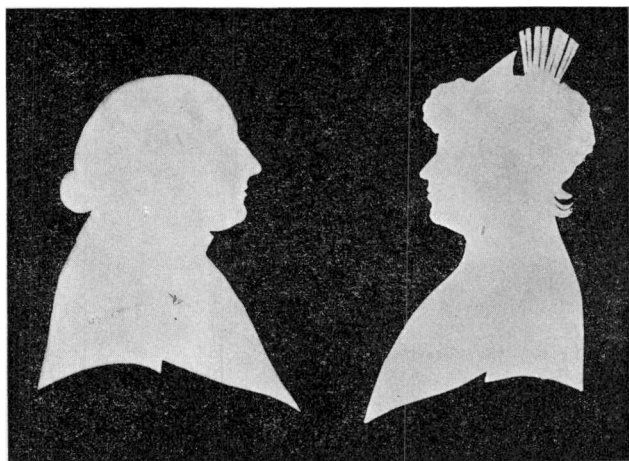
tryllet. Det hele Billede gjør et mildt og vældigt Indtryk paa ham, men han veed ikke, hvad han skal dvæle ved, eller først hæfte sig til eller lydeligst berømme. Her smiler et besjelet Aasyn, her tindrer Kjærlighed i et skjøndt [!] Øie og hisset drager en stærk, mandig Figur hans ganske Opmærksomhed til sig. Alt er smukt under den naturlige og kunstmæssige Blanding af Lys og Skygge, og Alt indtager og henrykker hans Sjæl, medens Fryd og Beundring fængsle hans Tunge, saalænge han beskuer og nyder det Hele“ osv.

Heltens historiske Betydning betegner Biskoppen saaledes: „Randsager Beretningerne om ældre og nyere Tidens udmærkede Hærførere, og I skulle finde i Oldtidens Historie den slebne og mandige Athener Xenophon, hvis Tilbagetog med sin Hær fra Persien til Grækenland, gjennem ubanede Veie og barbariske Nationer har erhvervet ham en Hæder, som intet vundet Slag vilde have forskaffet ham. I vore Dage har den kiekke og elskelige Franker Moreau gjentaget hint glimrende Skuespil ved at føre den ham betroede Hær tilbage fra Baiern til Hüningen, gjennem alle de Hindringer, som Naturen, Aarstiden, de fjendtlige Hære, der omgave ham, og Tydskernes Had til hans Folkefærd, lagde i Veien for ham. Dannemanden Rantzau er den Tredie i dette skjønne Kløverblad af kloge og standhaftige Anførere.“

Biskoppen slutter sin Lovtale med disse begeistrede Sætninger: „End i disse Øieblikke tænke vi os henstillede ved hans Gravhøi for med veemodig Deeltagelse og øm Taknemmelighed at flette nye Eegeblade, friske Laurbær og levende Cypresser om hans Urne. Sandhed vidner ved den: Daniel Rantzau var drabelig, let

som Ørnen, stærk som Løven. Fra hans Sværd lignede Døden. I hans Fjed gik Seieren. Religionen nævner ham som Mand uden Svig, i hvis Barm Krafts og Kjerligheds og Sindigheds Aand boede, og som lod sit Lys skinne herligen for Menneskene. Fædrelands-kjerlighed kalder ham sin Yndling og besegler med taknemmelige Taarer, at han vaagede for Landets Ære, kiæmpede for dets Frelse, virkede til dets Nytte. Ewig staae derfor Daniel Rantzaus Minde bekrandset og velsignet blandt os! Hans Idrætter skynde til mandig Efterligning! Hans Aand boe i hver Dannemands Bryst!“

Tetens' Lovtale, der fik 1. Præmie, blev af J. P. Mynster med rette betegnet som „det tommeste Skraal, man kan tænke sig“¹. Tiden var voxet fra denne Slags Litteratur.

¹ L. Koch i Biografisk Lexikon.

Tillæg.

Extract

af Decisionen og Beregningen i afgangne Biskop Victor Christian Hjorts Boe.

Den offentlige Gjeld er ialt r. S. 17, 705 Rb. 1 Mk. 15 Sk.

Da fuld Betaling af den anførte offentlige Gjeld ikke kan opnåes om end Fordringen til Frue Kirkes Gjenopbyggelse ned sættes i Overensstemmelse med det Kongelige danske Cancellies Skrivelse af 27. Febr. 1820 og Skrivelse af 17. September fra Commissionen for bemeldte Kirkes Gjenopbyggelse til 1116 Rbd. 94 s. Sølv (hvilke Skrivelser findes fremlagt ved Skifteprotokollen under Nr. 96 og 181), saa vil alle under Litr. B anførte Fordringer komme til at concurere med hverandre pro quota med det som enhver Fordring beløber sig til efter at Summerne i Repræsentativer ere beregnede til rede Sølv efter nu gjeldende Qvartalscoures 218³/₄ saaledes som herefter findes anført for enhver især, da den anførte Beholdning ikke haves i Sedler, men i rede Sølv, og naar samme lignes imod det som den offentlige Gjeld, saaledes som anført, beløber sig til i rede Sølv, vil denne Beholdning give et Udbytte af 39²⁰¹/₈₅₄ p. C. I Overensstemmelse hermed bliver foranførte Beholdning 6915 rbd. 2 Mk. 10 s. r. S. at reparere og udlægge som følger:

	Det fulde Beløb i r. S.			Udlæg i rede Sølv		
	Rbd.	M.	s.	Rbd.	M.	s.
1. a <i>Londons Kirkes Fordring</i> er r. S.	75	5	3	29	3	13
b <i>Universitetets</i>	622	3	12	243	1	4
c <i>Opfostringshusets</i> r. S. 7 — 5 — 9 ³ / ₅ } og S. og T. 107 rbd. 3 Mk. 13 s. } 98 " 2 " 7 " }	106	2		41	3	4
d <i>Døvstummeinstitutet</i> r. S. 12 — 4 — 9 } og S. og T. 218 — 4 er 199 — 5 — 9 } e og f <i>Fredericia Hospital</i> S. og T. 137 rbd. 1 s.	212	4	2 ³ / ₅	83		7
g <i>Helsingørs Hospital</i>	125	1	10	48	5	10
h <i>Fra Weile Amt for Konfessio Augustana</i> i 20 rbd. Sedler	130			50	4	10
i <i>Til Connectors Løn ved Ribe Landemøde</i> <i>1817</i>	18	1	10	7		13
	142	5	12	55	4	12
	1434	0	1 ³ / ₅	560	0	9

	Det fulde Beløb i r. S.			Udlæg i rede Sølv		
	Rbd.	M	s.	Rbd.	M	s.
	1434	0	1 ³ / ₈	560	0	9
2. Til Frue Kirkes Gjenopbyggelse 7011 rbd. 1 Mk. 13 s. S. og T.....	6410	1		2503	4	14
3. a Seminariefondet	1462	4	5	571		12
b Det egtvedske Legat.....	108			42	1	2
c For bortsolgt Bøndergods til Bispeembedet.....	320			124	5	15
NB. d Det Lyxdorpske Legat.....	35		12 ⁴ / ₈	13	4	6
e Ribe Hospital.....	19	2		7	3	5
4. a De Brandlidte i Hobroe r. S. 17—2—8) og S. og T. 2150 rbd. 145 er 1966—4—10)	1984	1	2	775		2
b Petri Kirke i Kjøbenhavn 92—3—8) og S. og T. 2119 rbd. — 1114 — 0 — 14)	1206	4	6	471		2
c Kirken og Præstegaarden paa Anholdt r. S. 36 — 3 — 3 ¹ / ₈	392	1	15 ¹ / ₈	153	1	8
og S. og T. 389 — 1 — 25 er 355 — 4 — 12.....						
d Ringsted Kirke — r. S. 354 — 4 .. og S. og T. 1264 rbd. 5 Mk. 4 s. er 1156 — 2 — 6.....	1511		6	590	1	5
e De Brandlidte i Neustadt r. S. 238 — 4 — 9 ⁸ / ₈	244	1	8 ⁸ / ₈	95	2	6
og Sedler 6 rbd. er 5 — 2 — 15...)						
f Vor Frelzers Kirke paa Christianshavn Sedler 119 rbd. er.....	108	4	13	42		3
NB. 5 Provst Brasches Legat S. og T. 1428 Rbd. 4 Mk. 14 s.	1306	1	12	510	1	8
6 a Langs Legat.....	74			28	5	7
b Christen Jacobsens Legat	8	2		3	1	8
7 a Døstrup Kirke 500 Rbd. Sedler ..	457		13	178	3	11
b Medolden Kirke 200 Rbd. Sedler	182	5	2	71	2	8
NB. c Seem Kirke.....	66		12 ⁴ / ₈	25		2
8 Det mathurinske Legat med flere	117	4		45	5	12
9 Til Kathedralskolen Afgift af Stiftets Kirker er 280 Rbd. 1 Mk. 3 s. S. og T.	256	1	1	100		5
	17705	1	15	6915	2	10

Saasart denne Decision og Beregning har overstaet den ved Placat af 2. Juni 1819 bestemte Apellationstid uden at blive paaanket, kan Udtælling efter forestaaende Repartition skee, hvorved i Henhold til 7. Decisionspost Lit. D, bliver at iagt-

tage, at det Mathurinske med flere Legater er af Indkassator Revisor Hansen bleven salderet for det under Nr. 8 anførte fulde Beløb.....	117 rbd. 4 Mk.
og da der ikkun efter forestaaende Repartition kan tilfalde samme.....	45 , 5 , 12 s
bør det Mathurinske med flere vedkommende Legater tilbagebetale det formeget oppebaarne med.....	71 , 4 , 4 s

Ribe, den 20. Mai 1828.

Heilmann.

Rettelser: Side 156, Lin. 14 f. n. Ved en Fejltagelse er ikke „enkelte“,
men alle Versene af de 3 nævnte Sange medtagne.
Side 169, Lin. 10 f. n.: „faderlige“ læs „farlige“.
